

Мср Јелена Станисављевић, докторанд
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0001-9467-9613

Изворни научни рад
УДК: 343.137:347.939.7
DOI: <https://doi.org/10.46793/7623-154.307S>

ИСКЉУЧЕЊЕ ЈАВНОСТИ ИЗ КРИВИЧНОГ ПОСТУПКА ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА – ОПРАВДАНОСТ И ДИЛЕМЕ*

Резиме

Док је у кривичном поступку према пунолетним лицима главни претрес јаван, када се суди малолетнику јавност се увек искључује. У овом раду, анализира се оправданост оваквог решења и дилеме које из њега проистичу. Након уводних разматрања, аутор приказује међународни правни оквир за заштиту приватности малолетника у кривичном поступку, те објашњава значај начела јавности кривичног поступка. У централном делу рада, аутор анализира одредбу о искључењу јавности у кривичним поступцима према малолетним учиниоцима кривичних дела, разматрајући њен утицај на право малолетника на приватност са једне и право јавности на информисање са друге стране. У том смислу, аутор указује и на улогу медија у поступцима према малолетницима, а потом анализира забрану објављивања података о току поступка и одлуке донете у том поступку, те даје закључна разматрања о овој теми.

Кључне речи: кривични поступак према малолетницима, искључење јавности, право малолетника на приватност, право јавности на информисање, заштита малолетника

1. Увод

За разлику од кривичног поступка према пунолетним лицима, циљ кривичног поступка према малолетним учиниоцима није само утврђивање да ли је учињено кривично дело и изрицање одговарајуће кривичне санкције у случају да јесте, већ и утврђивање карактеристика личности малолетника и

* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

обезбеђење његове заштите.¹ Услед наведеног, сва савремена законодавства која уређују кривични поступак према малолетницима одликована су одредбама којима се посебна пажња поклања заштити рањиве личности малолетника. Специфичност кривичног поступка према малолетницима огледа се у његовој архитектоници, органима који учествују у поступку и низу особености у односу на лице према коме се води поступак. Једна од њих јесте и обавезно искључење јавности када се суди малолетнику, као и забрана објављивања података који се односе на ток кривичног поступка и одлуке донете у том поступку, ради заштите приватности малолетника, а у циљу потпуне заштите његове личности.

Како суђења која су отворена за јавност не представљају само право странака, већ и право свих осталих за исход поступка незаинтересованих лица, у поступку према малолетницима долази до супротстављености два значајна права: права малолетника на заштиту личности које укључује и његово право на приватност са једне стране и права јавности на приступ информацијама са друге стране. Иако најбољи интерес малолетника представља општеприхваћени правни стандард у поступању са малолетним лицима, не може се негирати ни интерес јавности да добије информације о кривичним поступцима који се воде према малолетницима.

С обзиром на то да је веома захтевно пронаћи баланс између ова два права, најчешће је једино решење дати предност једном од њих. Међутим, чак и ако примат дамо праву малолетника на заштиту његовог најбољег интереса, није неспорно да ли ће тај интерес бити остварен искључењем јавности из поступка или пак отварањем поступка за јавност. Због тога, искључење јавности у кривичним поступцима према малолетницима, као и забрана објављивања података о току поступка и одлуци донетој у том поступку, представљају посебно осетљива питања која захтевају вишеструко разматрање.

2. Међународни правни оквир за заштиту приватности малолетника у кривичном поступку

Право малолетника на приватност у току кривичног поступка загарантовано је многим међународним актима. Конвенција о правима детета гарантује право детета на приватност у свим фазама кривичног поступка.² Стандардним минималним правилима Уједињених нација за малолетничко правосуђе (Пекиншка правила) прописано је да ће право на приватност малолетника бити поштовано у свим фазама поступка, како би се избегле штетне последице по њега услед неодговарајућег публицитета или

¹ Соковић, С., Бејатовић, С., *Малолетничко кривично право*, Крагујевац, 2009, стр. 50.

² *Конвенција Уједињених нација о правима детета*, чл. 40. ст. 2. (vii).

етикетирања.³ Правилима је такође предвиђено да се у начелу неће објављивати никакве информације на основу којих се може идентификовати малолетни преступник.⁴

Директива Европске уније о мерама заштите деце оптужених у кривичном поступку (EU) 2016/800 у чл. 14. обавезује државе да заштите приватност деце у току трајања кривичног поступка и препоручује искључење јавности у поступцима према малолетним окривљенима.⁵ Препорука о пружању информација путем медија у вези са кривичним поступком Rec(2003)13 посебну заштиту пружа малолетним оптуженим и осуђеним лицима, те се наглашава да посебну пажњу треба посветити штетном утицају који откривање информација које омогућавају њихову идентификацију на њих могу имати.⁶ Европски суд за људска права је у својим пресудама такође заузео став да у кривичним поступцима у којима се дете јавља као осумњичени за тешко кривично дело које је изазвало велику медијску и јавну заинтересованост, принципи права на правично суђење захтевају да се поступак спроведе на начин који у највећој могућој мери смањује код детета осећај застрашивања и инхибиције.⁷

3. Начело јавности кривичног поступка

Начело јавности представља једно од основних начела кривичног процесног права, карактеристично за акузаторски и мешовити кривични поступак. Оно означава право не само странака, већ и других за исход поступка незаинтересованих лица да присуствују раду суда⁸ и да о предузетим радњама буду обавештени путем средстава јавног информисања.⁹ Основна сврха овог начела огледа се у заштити странака од тајног суђења које измиче контроли јавности.¹⁰ Јавни интерес је прихваћен елемент остваривања правде у демократском друштву где јавност може да учествује у обезбеђивању

³ Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе - Пекиншка правила, правило 8.1.

⁴ Исто, правило 8.2.

⁵ Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings, чл. 14.

⁶ Recommendation Rec(2003)13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings, Principle 8 - Protection of privacy in the context of on-going criminal proceedings.

⁷ V. v. the United Kingdom, App. No. 24888/94, par. 87; T. v. the United Kingdom, App. no. 24724/94, par. 85.

⁸ Бејатовић, С., *Кривично процесно право*, Београд, 2019, стр. 109.

⁹ Грубач, М., *Кривично процесно право*, Београд, 2006, стр. 204. наведено према: Мирков, Ж., *Кривичнопроцесна начела у функцији саслушања окривљеног као доказне радње*, Civitas, 2020, 10(2), стр. 73.

¹⁰ Werner v. Austria, app. no. 21835/93, par. 45.

правичног и праведног правног система.¹¹ Право на јавну расправу пред кривичним судом представља основно право окривљеног и један је од круцијалних елемената права на правично суђење.

Ипак, присуство јавности не представља увек погодност за лице коме се ставља на терет извршење кривичног дела. Када се поступак води према малолетнику, присуство јавности може угрозити његов интегритет, те се у том случају не сматра најбољим интересом малолетника.¹² Како је заштита личности један од основних циљева кривичног поступка који се води према малолетнику, посебна карактеристика ове врсте поступка у односу на редовни кривични поступак јесте да је јавност увек искључена када се суди малолетнику.¹³ Законом није изричито предвиђено да ли се, с обзиром на искључење јавности, одлука суда објављује јавно или не. Ипак, треба сматрати да се искључење јавности односи и на објављивање судске одлуке, с обзиром на то да би јавним објављивањем одлуке били поништени резултати до којих се дошло искључењем јавности са главног претреса.¹⁴ Искључење јавности у кривичном поступку према малолетнику требало би да представља заштитну меру коју малолетници, како поједини сматрају, некада и не заслужују.¹⁵

4. Искључење јавности у поступку према малолетницима - Заштита права малолетника на приватност

С обзиром да домаће малолетничко кривично право по већини обележја почива на заштитничком (протективном) моделу, као основни циљ има заштиту личности малолетника, њихову ресоцијализацију и преваспитавање. Према Закону о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица крајња сврха кривичних санкција према

¹¹ Joyce, N., *An Analysis of the Extent of the Juvenile Offender's Right to Privacy: Is the Child's Right to Privacy Circumvented by Public Interest?*, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 19/2011, стр. 115.

¹² Radić, I., *Importance of the protection of privacy of juvenile suspects or accused persons in criminal proceedings in the context of the EU law*, EU and comparative law issues and challenges series (eclic) – Issue 4 (the crucial elements of the right), стр. 578.

¹³ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Сл. гласник РС, бр. 85 од 6. октобра 2005., чл. 75. ст. 1.

Изузетно, веће може дозволити да главном претресу присуствују лица која се баве заштитом и васпитавањем малолетника или сузбијањем преступништва младих. Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, чл. 75. ст. 2.

¹⁴ Соковић, С., Бејатовић, С., *нав. дело*, стр. 130.

¹⁵ Bazelon, E., *Public Access to Juvenile and Family Court: Should the Courtroom Doors Be Open or Closed?*, Yale Law & Policy Review Vol. 18:155/1999, стр. 156.

малолетницима је поновно укључивање малолетника у друштвену заједницу,¹⁶ његова ресоцијализација и рехабилитација у најширем смислу. У овом циљу треба и наћи оправдање за искључење јавности из поступка према малолетницима.

Обавезно искључење јавности у кривичном поступку према малолетницима представља остварење начела повишене процесне дискреције, чија је сврха потпуна заштита интереса малолетника, спречавање стигматизације и његова успешна ресоцијализација након окончаног поступка.¹⁷ Само вођење поступка према малолетнику за њега представља посебно стресну ситуацију, која може проузроковати изразито негативне последице по његову личност. Један од начина да се малолетнику помогне да ово негативно искуство лакше превазиђе јесте да се осигура да његова приватност буде заштићена. Стога, заштита приватности је постала један од основних принципа малолетничког кривичног права.¹⁸

Док поједини аутори сматрају да би поступци према малолетницима требали да буду отворени за јавност ради едукације и подстицања учешћа заједнице у правосудју, противници оваквог схватања истичу да би то изразито негативно деловало на малолетника коме се суди и да би довело до сензационализма, што би смањило могућност за правично суђење.¹⁹ Као аргумент у прилог искључењу јавности наводи се да процесна дискреција омогућава малолетнику да има искренији приступ суду, без страха од јавне осуде због онога што би у току поступка рекао.²⁰ Поред овога, кривични поступци који су затворени за јавност спречавају и било какве политичке или друге утицаје на судски процес.²¹

Ипак, један од основних аргумената заговорника за затворено суђење у кривичном поступку према малолетницима јесте бојазан да би поступак, ако би био јаван, представљао трауматично искуство за малолетника, јер би га јавност идентификовала као преступника,²² што доводи до његовог постиђивања и

¹⁶ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, чл. 10. ст. 1.

¹⁷ Шкулић, М., *Малолетничко кривично право*, Београд, 2011, стр. 326.

¹⁸ Radić, I., *нав. чланак*, стр. 577.

¹⁹ Pollack, D., *Opening juvenile proceedings to the public and the media: An international social work perspective*, *International Social Work*, 53(6)/2010, стр. 837.

²⁰ Bazelon, E., *нав. чланак*, стр. 169-170.

²¹ Oestreicher, S., *Toward fundamental fairness in the kangaroo courtroom: the due process case against statutes presumptively closing juvenile proceedings*, *Vanderbilt Law Rev.* 54/2001 наведено према: Nolasco, C., Spaic, A., Vaughn, M., *Media access to juvenile proceedings: Balancing the tightrope between privacy rights and freedom of the press*, C.A.R.I. Nolasco et al. / *International Journal of Law, Crime and Justice* xx (2015) 1e33, стр. 19.

²² Oddo, D., *Removing Confidentiality Protections and the "Get Tough" Rhetoric: What Has Gone Wrong with the Juvenile Justice System*, *Boston College third world law journal*, Vol. 18:105/1998, стр. 108.

стварања осећаја понижености.²³ Теорија на којој се заснива судски поступак према малолетницима је та да публицитет не спречава будуће недолично понашање малолетника, већ омета могућност његове рехабилитације. Озлоглашеност која произилази из ширења чињеница о малолетницима има тенденцију да их уплаши и омете њихове изгледе за будућим прилагођавањем и понашањем у складу са законом.²⁴ Када малолетник једном у друштву буде означен као криминалац, касније се веома тешко ослобађа те стигме која отежава његову реинтеграцију у друштвену заједницу. Сходно томе, чак и ако би се узело у обзир да је приступ јавности у поступку према малолетнику од јавног интереса, поставља се питање када је тај интерес постигнут?

Уколико малолетник у току трајања поступка буде стигматизован, то отежава његово поновно укључивање у друштвену заједницу, услед чега се он окреће поновном вршењу кривичних дела. Означавање малолетника као криминалца најчешће значи да ће малолетник потврдити етикету која му је приписана,²⁵ а тада јавност добија повратника, што свакако није у њеном интересу. Како поједини аутори наглашавају, уколико би врата правосуђа у поступку према малолетнику за јавност била отворена, у будућности ће за њега многа врата због тога бити затворена.²⁶

5. Присуство јавности у поступцима према малолетницима - Заштита права јавности на информисање

У претходном делу рада изложили смо аргументе због чега би кривични поступак према малолетнику требао да буде затворен за јавност. Као основни разлог наводи се заштита интегритета малолетника и тенденција да се на све начине допринесе његовој лакшој ресоцијализацији и рехабилитацији. Да би малолетник према коме је био вођен кривични поступак био поново прихваћен као пуноправни грађанин у друштвеној заједници, један од предуслова јесте заштита његове приватности и смањење могућности за стигматизацијом, што се у великој мери постиже искључењем јавности у поступцима према малолетницима.

²³ Radić, I., *нав. чланак*, стр. 577. Grant, J., *Victims, Offenders, and Other Children: A Right to Privacy*, American Journal of Criminal law 19, no. 3 (Spring 1992), стр. 487.

²⁴ Geis, G., *Publicity and Juvenile Court Proceedings*, Rocky Mountain Law Review 30, no. 2 (February 1958), стр. 102.

²⁵ Јоусе, N., *нав. чланак*, стр. 116. Етикетирања малолетника има делекосежне последице не само по њега, већ и по друге чланове његове породице који могу бити осрамоћени ако би јавност била упозната са чињеницом да се малолетник појављује у правосудном систему. Webb, P., *Privacy or Publicity: Media Coverage and Juvenile Proceedings in the United States*, International Journal of Criminal Justice Sciences; Thirunelveli Vol. 3, Iss. 1, (Jan-Jun 2008), стр. 3.

²⁶ Siddiky, L., *Keep the Court Room Doors Closed so the Doors of Opportunity Can Remain Open: An Argument for Maintaining Privacy in the Juvenile Justice System*, 55 Howard L. J. 55(205)/2011, стр. 208.

Ипак, као што смо већ нагласили, поједини аутори сматрају да искључење јавности у кривичном поступку према малолетнику представља заштитну меру коју малолетници некада и не заслужују.²⁷ Наиме, перцепција јавности о малолетним преступницима се знатно мења, те многи на малолетнички криминалитет гледају као на растући проблем који захтева примену оштријих мера.²⁸ Ова група аутора сматра да систем малолетничког правосуђа, поред заштите деце, треба да се бави и заштитом заједнице од малолетничког криминалитета²⁹ и да у поступцима према малолетницима предност треба дати јавном интересу, а не приватности малолетника.³⁰

У том смислу, јавни интерес представља потребу јавности да буде заштићена, што ће се постићи ако грађани могу да идентификују малолетника који исказује криминално понашање и да га избегавају.³¹ Поред тога што би јавност могла бити информисана о малолетницима који представљају претњу по безбедност заједнице,³² дошло би и до подизања њене свести о природи и обиму малолетничког криминала.³³ Чињеницу да би присуство јавности знатно отежало рехабилитацију малолетника поборници оваквог схватања оповргавају тврдњама да правосуђе само по себи нема делотворне механизме који би довели до рехабилитације малолетника, те да није убедљив интерес да се малолетник заштити од јавности у циљу да се избегне оштећење рехабилитационог система, када такав систем заправо не постоји.³⁴

²⁷ Bazelon, E., *нав. чланак*, стр. 156.

²⁸ Hurley, A., *Juvenile justice at the crossroads*, 1998, стр. 11 наведено према: Webb, P., *нав. чланак*, стр. 6.

²⁹ Siddiky, L., *нав. чланак*, стр. 216.

³⁰ Oddo, D., *нав. чланак*, стр. 121; Michigan Law Review, *The Public Right of Access to Juvenile Delinquency Hearings*, 81 MICH. L. REV. 1540 (1983), стр. 1547, наведено према: Laubenstein, K., *Media Access to Juvenile Justice: Should Freedom of the Press Be Limited to Promote Rehabilitation of Youthful Offenders*, Temple Law Review 68, no. 4 (Winter 1995), стр. 1906.

³¹ Spencer, J. R., *Naming and shaming young offenders*, 59(3) The Cambridge Law Journal (November 2000) pp. 466–468 наведено према: Joyce, N., *нав. чланак*, стр. 115.

³² Oddo, D., *нав. чланак*, стр. 121.

³³ Association of the Bar of the City of New York, Committee on Communications and Media Law. (2000). *Open to the public: The effect of presumptive public access to New York state's family courts*. Communications & the Law, 22, 61-88. наведено према: Nolasco, C., Spaic, A., Vaughn, M., *Media Access to Delinquency Proceedings: Balancing the Tightrope between Privacy Rights and Freedom of the Press*, International Journal of Law Crime and Justice, 43(4), 2015, стр. 6, доступно на: https://www.researchgate.net/publication/273889953_Media_access_to_juvenile_proceedings_Balancing_the_tightrope_between_privacy_rights_and_freedom_of_the_press.

³⁴ Dalton, J., *At the Crossroads of Richmond and Gault: Addressing Media Access to Juvenile Delinquency Proceedings through a Functional Analysis*, Seton Hall Law Review 28, no. 4/1998, стр. 1226.

Као што примећујемо, наведена схватања заснивају се на нескривеном стављању тежишта на заштиту интереса јавности. Малолетни учиниоци не посматрају се као младе особе којима је потребна заштита, већ као криминалци од којих је заштита потребна. Међутим, друга група аутора која се залаже за омогућавање присуства јавности у поступцима према малолетницима заштиту малолетника ставља у први план и сматра да је у њиховом најбољем интересу да поступак буде отворен за јавност.

Поборници отворених суђења према малолетницима наглашавају да ће јавност у поступку спречити злоупотребе од стране судија,³⁵ да ће их мотивисати да се понашају у складу са етичким и професионалним кодексима³⁶ и да ће судије и адвокати услед контроле јавности уопштено уложити више труда да у поступцима према малолетницима буду што професионалнији.³⁷ Критичари затворених суђења указују и на висок степен судијских грешака у поступцима према малолетницима и њихово заузимање лежерног става према закону због смањене контроле од стране јавности.³⁸

Поред тога, значајан аргумент за присуство јавности поступцима према малолетницима је спречавање корупције и некомпетентности у малолетничком правосудном систему.³⁹ Како ови аутори наглашавају, систем затворених суђења према малолетницима штити малолетнике у појединачним случајевима, али глобално штити цео систем малолетничког правосудја од спољне контроле.⁴⁰ Стога, намеће се важно питање, да ли искључење јавности штити малолетника или систем?⁴¹

6. Медији у поступцима према малолетницима

Посебан значај у дилеми да ли би поступци према малолетницима требало да буду отворени за јавност имају медији. Познато је да медији могу имати значајну позитивну улогу у животу малолетних лица, као што су ситуације када извештавају о њиховим академским или спортским

³⁵ Oestreicher, S., *Toward fundamental fairness in the kangaroo courtroom: the due process case against statutes presumptively closing juvenile proceedings*, Vanderbilt Law Rev. 54, 2001 наведено према: Nolasco, A., Spaic, A., Vaughn, M., *нав. чланак*, стр. 18; Gardner, M., *Punitive Juvenile Justice and Public Trials by Jury: Sixth Amendment Applications in a Post-McKeiver World*, Nebraska Law Review Volume 91 Issue 1 Article 3, 2012, стр. 46.

³⁶ Siddiky, L., *нав. чланак*, стр. 55.

³⁷ Bazelon, E., *нав. чланак*, стр. 177; Laubenstein, K., *нав. чланак*, стр. 1926.

³⁸ Trasen, J., *Privacy v. Public Access To Juvenile Court Proceedings: Do Closed Hearings Protect the Child or the System?*, 15 B.C. Third World L.J. 359 (1995), стр. 379.

³⁹ Исто, стр. 369.

⁴⁰ Metzgar, E., *Neither Seen Nor Heard: Media in America's Juvenile Courts*, Communication Law and Policy 12, no. 2 (Spring 2007), стр. 179.

⁴¹ Види: Trasen J., *нав. чланак*, стр. 362.

достигнућима.⁴² Међутим, чешћи су негативни примери медијског извештавања који оштро нарушавају приватност малолетника. Медији се обично фокусирају само на најтеже облике малолетничког криминалитета као што су убиства, силовања и пљачке. Фокус медија на насилне злочине вођен је тежњом за сензационализмом услед реакције коју насилна кривична дела изазивају у јавности.⁴³

Јавност по природи изразито негативно реагује на учиниоце кривичних дела, а када су у питању учиниоци који су малолетни, та реакција често буде још интензивнија. На овај начин, стигматизација која је иначе карактеристична за поступке у којима је дозвољена јавност додатно је појачана због далекосежности информација коју пласирају медији, те су њена негативна дејства још израженија. Поред овога, објављивање информација о кривичном поступку према малолетнику путем медија у неким случајевима може деловати подстицајно на друге малолетнике да врше кривична дела, јер појављивање у медијима, иако у негативном контексту, могу посматрати као додељивање статуса славне личности.⁴⁴

Као што смо указали, негативна дејства медија у поступцима према малолетницима огледају се у нарушавању приватности малолетника која доводи до његове стигматизације од стране друштва, али и у негативном дејству на личност малолетника, што доводи до осујећења могућности његове рехабилитације и ресоцијализације. Међутим, постоје разлози који говоре у прилог томе да би присуство медија поступцима према малолетницима било од значаја за заштиту њиховог интегритета. Када новинари раде свој посао коректно, јавност може имати значајну корист, јер су медији у стању да расветле актуелне проблеме и питања.⁴⁵

Недостатак пажње медија према питању малолетничке делинквенције доприноси ниском приоритету и слабој видљивости овог проблема у јавности. Иако медији не могу формирати свест јавности о томе *шта* треба да мисли, има успеха у томе да јавност наведе *о чему* треба да мисли.⁴⁶ Кроз медијску покривеност кривичних поступака према малолетницима, јавност

⁴² Габелица Шупљика, М., *Психолошки аспект приказа дјетета у медијима*, Зборник радова: Заштита приватности дјете у медијима, Загреб, 2009, стр. 20. наведено према: Radić, I., *нав. чланак*, стр. 578.

⁴³ McLatchey, S., *Media Access to Juvenile Records: In Search of a Solution*, Georgia State University Law Review 16, no. 2 (Winter 1999), стр. 343.

⁴⁴ Gordon, M., *Open the Doors: A Judicial Call to End Confidentiality in Delinquency Proceedings*, New England Journal on Criminal and Civil Confinement 21, no. 2 (Summer), стр. 402.

⁴⁵ Crecco, K., *Striking a Balance: Freedom of the Press versus Children's Privacy Interests in Juvenile Dependency Hearings*, First Amendment Law Review 11, no. 3, (Spring 2013), стр. 493.

⁴⁶ Cohen, B., *The Press And Foreign Policy*, Princeton University Press, 1963 наведено према: Metzgar, E., *нав. чланак*, стр. 181.

може да добије сазнања о томе када и на који начин се суди малолетницима, али и да буде упућена у актуелне проблеме малолетничког правосуђа, као што су ситуације умирања малолетника за време трајања притвора.⁴⁷

Међутим, неопходна је посебна пажња приликом извештавања о злочину у средствима информисања, с обзиром да начин на који медији представљају ове догађаје у великој мери утиче на разумевање криминала у друштву.⁴⁸ Побољшањем извештавања о малолетничком правосуђу, медији могу да подигну свест јавности о проблемима малолетничког правосуђа,⁴⁹ што би довело до његовог побољшања. Отварање суда за малолетнике јавности и штампи подстакло би јавну свест и подршку малолетничком систему, што би на крају служило најбољем интересу малолетника.⁵⁰

Ипак, медијски прилози о малолетничком кривичном поступку не смеју омогућити идентификацију малолетника и морају га штитити од сензационалистичког и сваког другог неоправданог откривања у јавности.⁵¹ Дакле, приликом извештавања о поступцима који укључују малолетнике, од виталног је интереса да се медији придржавају принципа поверљивости, како би се обезбедило правично суђење без застрашивања и виктимизације малолетника.⁵² У случају када се малолетнику ставља на терет тешко кривично дело које је изазвало висок ниво медијског и јавног интереса, судови ће одлучити да ли да медијима дозволе приступ информацијама тако што ће уравнотежити интересе јавности које подржава отворени поступак са правом малолетника на приватност.⁵³ У предвиђању како ће се медији понашати уколико добију приступ поступку према малолетницима, од значаја је истражити њихову претходну историју извештавања о оваквој врсти поступка.⁵⁴

⁴⁷ Greenebaum, S., *Conditional Access to Juvenile Court Proceedings: A Prior Restraint or a Viable Solution*, Washington University Journal of Urban and Contemporary Law, 44/1993, стр. 146.

⁴⁸ Pollak, J., Kubrin, C., *Crime in the News: How Crimes, Offenders and Victims Are Portrayed in the Media*, Journal of Criminal Justice and Popular Culture, 14 (1)/2007, стр. 59.

⁴⁹ Metzgar, E., *нав. чланак*, стр. 180.

⁵⁰ Trasen, J., *нав. чланак*, стр. 381.

⁵¹ Милић, С., *Медијско извештавање о малолетницима у сукобу са законом*, Медијски дијалози, вол. 5, бр. 13-14/2012, стр. 40.

⁵² Spaic, A., Nolasco, C., *Media Coverage in Minor Proceeding: in the Light of Krone Case of ECHR*, Media Dialogues / Медијски дијалози, Vol. 14, No. 4/2012, стр. 50.

⁵³ Laubenstein, K., *нав. чланак*, стр. 926.

⁵⁴ Wesley Patton, W., *Pandora's Box: Opening Child Protection Cases to the Press and Public*, 27 W. St. U. L. REV. 181/1999-2000, стр. 186.

7. Забрана објављивања података о току поступка и одлуке донете у том поступку

Поред искључења јавности у кривичном поступку према малолетницима, заштита приватности малолетника постиже се и забраном објављивања података о току поступка. У чл. 55. ст. 1. Закона о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица предвиђено је да се без дозволе суда не сме објавити ток кривичног поступка према малолетнику, ни одлука донесена у том поступку.⁵⁵ Ова забрана је трајна и обавезује све органе којима се одлука суда доставља, као и сва лица и установе које по било ком основу сазнају податке о току поступка према малолетнику.⁵⁶

Као и код обавезног искључења јавности, циљ ове забране је заштита малолетника од публицитета у јавности који би могао изазвати штетне последице по његову личност. Ова забрана се, поред кривичног поступка, односи и на све мере и радње које се предузимају у вези са кривичним поступком, што укључује и активности полиције предузете и пре формалног покретања кривичног поступка.⁵⁷ Ограничавање приступа информацијама током истраге и периода пре хапшења је од суштинског значаја за очување поверљивости. Према малолетнику према коме се предузимају радње у предистражном поступку, поступак често не буде покренут. У том случају, иако до покретања поступка није дошло, објављене информације о малолетнику и даље доводе до стигматизације јер је јавно био доведен у везу са злочиним.⁵⁸

Ипак, од правила да је забрањено објављивати информације о току поступка, као и одлуке које су донете у истом, постоји изузетак. Законом је предвиђена могућност да се може објавити само онај део поступка, односно само онај део одлуке за који постоји одобрење, али у том случају не смеју се навести име малолетника и други подаци на основу којих би се могло закључити о ком је малолетнику реч.⁵⁹ Дакле, за разлику од поступка који се води против пунолетног лица, где се може објавити све осим онога што је изричито забрањено, у поступку према малолетницима не сме се објавити ништа, осим онога што је изричито дозвољено.⁶⁰ Наведени изузетак заправо представља компромис између захтева за што потпунијом заштитом личности

⁵⁵ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, чл. 55. ст. 1.

⁵⁶ Соковић, С., Бејатовић, С., *нав. дело*, стр. 131.

⁵⁷ Исто, стр. 131.

⁵⁸ Oddo, D., *нав. чланак*, стр. 108.

⁵⁹ Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, чл. 55. ст. 2.

⁶⁰ Стевановић, И., *Заштита права детета на приватност у кривичном поступку и медијско извештавање*, Temida, јун, 2008, стр. 52.

малолетника и права јавности на истину и потпуно информисање⁶¹ и представља својеврсну *златну средину* између сукобљених права малолетника на приватност и права јавности на информисање.

Колики је значај забране објављивања података о току поступка према малолетнику огледа се у томе да је кршење ове забране предвиђено као кривично дело. Наиме, у чл. 337. ст. 2. Кривичног законика предвиђено је кривично дело повреда тајности поступка које чини онај *ко без одлуке суда објави ток кривичног поступка у којем је искључена јавност или одлуку која је у кривичном поступку према малолетнику донесена или ко објави име малолетника према којем је поступак вођен или податке из којих се може сазнати о ком се малолетнику ради.*⁶² За ово кривично дело предвиђена је казна затвора до две године.

8. Закључак

Иако превасходно предвиђено као мера заштите окривљеног у кривичном поступку, начело јавности некада не представља најбољи интерес за лице коме се на терет ставља извршење кривичног дела. У случајевима када се поступак води према малолетницима, присуство јавности може проузроковати знатна негативна дејства по малолетника. Најизразитији негативни утицај присуства јавности огледа се у могућности стигматизације малолетника, што негативно делује на његову личност и отежава његову реинтеграцију у друштвену заједницу. Услед тога, већина савремених система малолетничког кривичног права, међу које спада и домаћи правосудни систем, предвиђа обавезно искључење јавности када се суди малолетнику.

Док за малолетнике искључење јавности из поступка представља остварење права на приватност, оно истовремено значи ограничавање права јавности на приступ информацијама. С обзиром да су малолетници препознати као посебно рањива категорија друштва, предност увек треба дати заштити њиховог најбољег интереса, што се у овом случају постиже искључењем јавности из поступка. Међутим, ово не треба да значи потпуно ускраћивање права јавности на информисање о малолетничком правосуђу. У случају када постоји јавни интерес да јавност буде упозната са поступком или одлуком која је донета у поступку према малолетницима, суд може дозволити упознавање јавности са делом поступка или делом одлуке, али без објављивања имена малолетника или других података на основу којих би се могло закључити о ком је малолетнику реч. На овај начин, долази до компромиса између два

⁶¹ Соковић, С., Бејатовић, С., *нав. дело*, стр. 131.

⁶² *Кривични законик*, Сл. гласник РС, бр. 85 од 6. октобра 2005, 88 од 14. октобра 2005 - исправка, 107 од 2. децембра 2005 - исправка, 72 од 3. септембра 2009, 111 од 29. децембра 2009, 121 од 24. децембра 2012, 104 од 27. новембра 2013, 108 од 10. октобра 2014, 94 од 24. новембра 2016, 35 од 21. маја 2019. чл. 337. ст. 2.

супротстављена права у кривичном поступку према малолетницима: права малолетника на приватност и права јавности на информисање.

*Jelena Stanisavljević, PhD student
Faculty of Law, University of Kragujevac*

EXCLUSION OF THE PUBLIC FROM CRIMINAL PROCEEDINGS AGAINST JUVENILES – JUSTIFICATION AND DILEMMAS

Summary

While in criminal proceedings against adults the main hearing is public, when a juvenile is on trial, the public is always excluded. In this paper, the justification of such a solution and the dilemmas arising from it are analyzed. Following introductory considerations, the author presents the international legal framework for the protection of juveniles' privacy in criminal proceedings and explains the importance of the principle of publicity in criminal procedure. In the central part of the paper, the author analyzes the provision on the exclusion of the public in criminal proceedings against juvenile offenders, examining its impact on the juvenile's right to privacy on the one hand and the public's right to information on the other. In this context, the author also points out the role of the media in proceedings against juveniles, then analyzes the prohibition of publishing data about the course of the proceedings and the decision rendered therein, and finally provides concluding remarks on this topic.

Key words: *criminal proceedings against juveniles, exclusion of the public, juvenile's right to privacy, public's right to information, protection of juveniles.*

Литература

- Association of the Bar of the City of New York, Committee on Communications and Media Law, *Open to the public: The effect of presumptive public access to New York state's family courts*. Communications & the Law, 22/2000.
- Bazon, E., *Public Access to Juvenile and Family Court: Should the Courtroom Doors Be Open or Closed?*, Yale Law & Policy Review Vol. 18:155/1999.

- Бејатовић, С., *Кривично процесно право*, Београд, 2019.
- Габелица Шупљика, М., *Психолошки аспект приказа дјетета у медијима*, Зборник радова: Заштита приватности дјеце у медијима, Загреб, 2009
- Gardner, M., *Punitive Juvenile Justice and Public Trials by Jury: Sixth Amendment Applications in a Post-McKeiver World*, Nebraska Law Review Volume 91 Issue 1 Article 3, 2012.
- Geis, G., *Publicity and Juvenile Court Proceedings*, Rocky Mountain Law Review 30, no. 2, February, 1958.
- Gordon, M., *Open the Doors: A Judicial Call to End Confidentiality in Delinquency Proceedings*, New England Journal on Criminal and Civil Confinement 21, no. 2, Summer, 1995.
- Grant, J., *Victims, Offenders, and Other Children: A Right to Privacy*, American Journal of Criminal law 19, no. 3, Spring 1992.
- Greenebaum, S., *Conditional Access to Juvenile Court Proceedings: A Prior Restraint or a Viable Solution*, Washington University Journal of Urban and Contemporary Law 44, 1993
- Грубач, М., *Кривично процесно право*, Београд, 2006.
- Dalton, J., *At the Crossroads of Richmond and Gault: Addressing Media Access to Juvenile Delinquency Proceedings through a Functional Analysis*, Seton Hall Law Review 28, no. 4/1998.
- Joyce, N., *An Analysis of the Extent of the Juvenile Ofender's Right to Privacy: Is the Child's Right to Privacy Circumvented by Public Interest?*, European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice, 19/2011.
- Laubenstein, K., *Media Access to Juvenile Justice: Should Freedom of the Press Be Limited to Promote Rehabilitation of Youthful Offenders*, Temple Law Review 68, no. 4, Winter, 1995
- McLatchey, S., *Media Access to Juvenile Records: In Search of a Solution*, Georgia State University Law Review 16, no. 2, Winter, 1999.
- Metzgar, E., *Neither Seen Nor Heard: Media in America's Juvenile Courts*, Communication Law and Policy 12, no. 2, Spring, 2007.
- Милић, С., *Медијско извјештавање о малолетницима у сукобу са законом*, Медијски дијалози, вол. 5, бр. 13-14/2012.
- Мирков, Ж., *Кривичнопроцесна начела у функцији саслушања окривљеног као доказне радње*, Civitas, 10(2)/2020.
- Michigan Law Review, *The Public Right of Access to Juvenile Delinquency Hearings*, 81 MICH. L. REV. 1540, 1983.
- Nolasco, C., Spaic, A., Vaughn, M., *Media access to juvenile proceedings: Balancing the tightrope between privacy rights and freedom of the press*, C.A.R.I. Nolasco et al. / International Journal of Law, Crime and Justice, 43(4)/2015.
- Oddo, D., *Removing Confidentiality Protections and the "Get Tough" Rhetoric: What Has Gone Wrong with the Juvenile Justice System*, Boston College third world law journal, Vol. 18:105/1998.
- Oestreicher, S., *Toward fundamental fairness in the kangaroo courtroom: the due process case against statutes presumptively closing juvenile proceedings*, Vanderbilt Law Rev. 54, 2001
- Pollack, D., *Opening juvenile proceedings to the public and the media: An international social work perspective*, International Social Work 53(6)/2010.
- Pollak, J., Kubrin, C., *Crime in the News: How Crimes, Offenders and Victims Are Portrayed in the Media*, Journal of Criminal Justice and Popular Culture, 14 (1), 2007

- Radić, I., *Importance of the protection of privacy of juvenile suspects or accused persons in criminal proceedings in the context of the EU law*, EU and comparative law issues and challenges series (eclic) – Issue 4 (the crucial elements of the right).
- Siddiky, L., *Keep the Court Room Doors Closed so the Doors of Opportunity Can Remain Open: An Argument for Maintaining Privacy in the Juvenile Justice System*, 55 Howard L.J. 55(205)/2011.
- Соковић, С., Бејатовић, С., *Малолетничко кривично право*, Крагујевац, 2009.
- Spaic, A., Nolasco, C., *Media Coverage in Minor Proceeding: in the Light of Krone Case of ECHR*, Media Dialogues / Medijski dijalozi, Vol. 14, No. 4/2012.
- Spencer, J. R., *Naming and shaming young offenders*, 59(3) The Cambridge Law Journal November, 2000.
- Стевановић, И., *Заштита права детета на приватност у кривичном поступку и медијско извештавање*, Temida, jun, 2008.
- Trasen, J., *Privacy v. Public Access To Juvenile Court Proceedings: Do Closed Hearings Protect the Child or the System?*, 15 B.C. Third World L.J. 359, 1995.
- Hurley, A., *Juvenile justice at the crossroads*. June Champion, 22, 1998.
- Cohen, B., *The Press And Foreign Policy*, Princeton University Press, 1963.
- Crecco, K., *Striking a Balance: Freedom of the Press versus Children's Privacy Interests in Juvenile Dependency Hearings*, First Amendment Law Review 11, no. 3, Spring, 2013.
- Шкулић, М., *Малолетничко кривично право*, Београд, 2011.
- Webb, P., *Privacy or Publicity: Media Coverage and Juvenile Proceedings in the United States*, International Journal of Criminal Justice Sciences; Thirunelveli Vol. 3, Iss. 1, (Jan-Jun 2008).
- Wesley Patton, W., *Pandora's Box: Opening Child Protection Cases to the Press and Public*, 27 W. St. U. L. REV. 181, 1999-2000.

Правни извори

- Directive (EU) 2016/800 of the European Parliament and of the Council on procedural safeguards for children who are suspects or accused persons in criminal proceedings
- Закон о малолетним учиниоцима кривичних дела и кривичноправној заштити малолетних лица, Сл. гласник РС, бр. 85 од 6. октобра 2005.
- Конвенција Уједињених нација о правима детета
- Кривични законик, Сл. гласник РС, бр. 85 од 6. октобра 2005, 88 од 14. октобра 2005 - исправка, 107 од 2. децембра 2005 - исправка, 72 од 3. септембра 2009, 111 од 29. децембра 2009, 121 од 24. децембра 2012, 104 од 27. новембра 2013, 108 од 10. октобра 2014, 94 од 24. новембра 2016, 35 од 21. маја 2019.
- Recommendation Rec(2003)13 of the Committee of Ministers to member states on the provision of information through the media in relation to criminal proceedings.
- Стандардна минимална правила Уједињених нација за малолетничко правосуђе - Пекиншка правила.
- T. v. the United Kingdom, App. no. 24724/94.
- V. v. the United Kingdom, App. No. 24888/94.
- Werner v. Austria, app. no. 21835/93.